

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 7092/09

לפני: כבוד ממלא מקום הנשיא ע' פוגלמן
כבוד השופטת ד' ברק-ארז
כבוד השופט ע' גרוסקופף

העותרות: 1. התנועה ליהדות מתקדמת בישראל
2. התנועה המסורתית

נ ג ד

המשיבים: 1. המשרד לשירותי דת
2. מערך הגיור הממלכתי – משרד ראש הממשלה
3. הרבנות הראשית לישראל

התנגדות למתן צו על-תנאי

תאריך הישיבה: כ"ה בטבת התשפ"ג (18.1.2023)

בשם העותרות: עו"ד ניקול מאור, עו"ד אורלי ארז-לחובסקי

בשם המשיבים: עו"ד מוריה פרימן, עו"ד רן רוזנברג, עו"ד רועי שויקה

פסק-דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. הדין במדינת ישראל מכיר בהליכי גיור המתקיימים "בקהילה יהודית מוכרת בהתאם לאמות המידה המקובלות בה" לצורך קבלת מעמד אזרחי על-פי חוק השבות, התש"י-1950 (להלן: חוק השבות), אף אם אלה הליכי גיור רפורמיים וקונסרבטיביים. מרכיב חיוני הנדרש להשלמתו של תהליך הגיור אצל גברים הוא עריכת ברית מילה. אולם, הליך זה זוכה למימון מדינתי רק כאשר הגיור מתבצע במסגרת מערך הגיור הממלכתי, שבו הגיור הוא אורתודוקסי. האם זוהי הבחנה מותרת או הפליה שאין להסכין עמה? על כך נחלקו הצדדים.

2. אקדים ואציין כי העתירה דנן הוגשה כבר בשנת 2009, וכפי שיתואר בהמשך, היא נותרה תלויה ועומדת במשך שנים ארוכות, מתוך תקווה שהמחלוקות בה ימצאו את פתרונן מחוץ לבית המשפט. למרבה הצער, לא כך קרה, ועל כן נדרשת הכרעתנו.

עיקרי התשתית העובדתית ושלבי ההתדיינות עד כה

3. סיפורה של העתירה שבפנינו מתחיל, אם כן, לפני שנים רבות. כבר בשנת 2006 פנה המרכז לפלורליזם יהודי, מטעמה של העותרת 1, התנועה ליהדות מתקדמת בישראל (להלן: התנועה הרפורמית), אל גורמים שונים במדינה (ובהם יושב ראש מערך הגיור במשרד ראש הממשלה ומנהל הרשות הארצית לשירותי דת) בסוגיה הנדונה. במכתב הפניה צוין כי ברית מילה למבוגרים כרוכה בביצוע הליך כירורגי בבית חולים בעלות כספית, שבאותה עת הוערכה בכאלפיים שקלים, וכי יש מקום לממנו גם ביחס למתגיירים בהליכי גיור רפורמיים וקונסרבטיביים.

4. בשלב זה, אין עוד צורך לפרט את מכלול ההתכתבות בנושא. די יהיה לציין כי ביום 6.9.2009, לאחר מיצוי הליכים שלא נשא פרי, הגישו העותרות, התנועה הרפורמית והתנועה המסורתית, היא העותרת 2 (להלן גם: התנועה הקונסרבטיבית), את העתירה שבפנינו. בעתירה נטען, בעיקרו של דבר, כי מימון ברית מילה עבור גיור אורתודוכסי בלבד מהווה הפליה אסורה בהקצאת כספי המדינה וכי סירובה של המדינה לממן בריתות עבור מי שבחר להתגייר בגיור שאינו אורתודוכסי, מהווה פגיעה בחופש הדת.

5. בתגובתם המקדמית טענו המשיבים – המשרד לשירותי דת (המשיב 1), מערך הגיור הממלכתי במשרד ראש הממשלה (המשיב 2) והרבנות הראשית לישראל (המשיבה 3) – כי המדינה אינה מחויבת לממן הליך ברית מילה במסגרת גיור המבוצע בישראל על-ידי גוף פרטי (בין אם אורתודוכסי, לרבות גיור באמצעות בתי דין של העדה החרדית, ובין אם קונסרבטיבי או רפורמי), וכי מימון ברית המילה בהליך גיור הנערך בחסות ממלכתית אינו מהווה הפליה אסורה כי אם הבחנה מותרת. עוד הוטעם, כי הליך הגיור אינו מהווה חלק מסל השירותים שבאחריותן של המועצות הדתיות, כדוגמת כשרות, רישום נישואין וטיפול במקוואות.

6. ביום 23.11.2009 התקיים דיון בעתירה, ובסופו ניתן צו על-תנאי כמבוקש בה על-ידי ההרכב שדן בה באותה עת (הנשיאה ד' ביניש, השופטת א' פרוקצ'יה והשופט ע' פוגלמן).

7. בהמשך לכך, ביום 11.5.2010 הוגש כתב התשובה מטעם המשיבים. בכתב התשובה פורט כי ישנם שני מסלולים של עריכת ברית מילה לבוגרים: ברית מילה שמבוצעת בהליך כירורגי בבית חולים (אחד מבתי החולים שזכו במכרז שנערך על-ידי משרד ראש הממשלה) או הטפת דם ברית אצל מתגייר שהוא כבר נימול (על-ידי מוהל מתוך רשימת מוהלים שנקבעת אף היא באמצעות מכרז דומה). בשני המקרים, מדובר במרכיב אינהרנטי להליך הגיור, ולפיכך המדינה נושאת בעלויות ההליך עבור המתגיירים דרך מערך הגיור הממלכתי. המשיבים שבו והדגישו, כי המימון להליך של ברית המילה ניתן במסגרת הממלכתית, ועל כן אין פסול באי-הענקת מימון זה לגיורים במתכונת פרטית. המשיבים הטעו עוד, כי העותרות עורכות הליכי גיור גם למי שאינם אזרחים או תושבי קבע – אשר ככלל אינם עומדים בתנאי הליך הגיור המבוצע דרך מערך הגיור הממלכתי. המשיבים אף גרסו באותה עת, כי לצורך קבלת מעמד לפי חוק השבות אין להכיר בגיור שנערך בישראל על-ידי גוף פרטי מחוץ למערך הגיור הממלכתי. כפי שצוין בפתח הדברים, טענה זו אינה משקפת עוד את המצב המשפטי. המשיבים טענו עוד באותה עת כי קבלת העתירה תיצור מצבים של "פיצול סטטוס", כלומר מצבים שבהם אדם מוכר כיהודי לעניין חוק השבות אך אינו מוכר כיהודי לעניין כשרות נישואין. מכל מקום, לשיטת המשיבים, מימון ברית מילה במסגרת מערך הגיור הממלכתי בלבד, נצרך "על-מנת ליצור הבחנה ברורה בין גיורים המתבצעים בחסות המדינה, ממומנים מתקציבה, ומוכרים על ידה לכל דבר ועניין, לבין אלו שאינם מוכרים על ידה וממילא אף אינם זכאים למימון מתקציבה".

8. בחודש ינואר 2011 הודיעו הצדדים לבית המשפט כי הם מבקשים שלא לקיים דיון בהתנגדות לצו על-תנאי, בשל ניסיונות לגבש הסכמות לצורך השלמת חקיקה כוללת בתחום הגיור. הצדדים שבו על בקשה זו פעמים נוספות. בחודש אוקטובר 2012 הודיעו העותרות כי לא התקיימה הידברות משמעותית בין הצדדים, וביקשו לקיים דיון בעתירה. המשיבים, לעומת זאת, ביקשו להשהות את הטיפול בה עד להכרעה בעתירות אחרות שהיו באותו שלב תלויות ועומדות, אשר נסבו על הכרה בגיור פרטי שנערך בישראל לצורך קבלת מעמד לפי חוק השבות (ובהן בג"ץ 7625/06, שבו ניתן במהלך השנים פסק דין, כמפורט בהמשך). בעקבות זאת, הורה בית משפט זה מעת לעת על הגשת הודעות מעדכנות.

9. ביום 26.1.2014 הוגשו עיקרי טיעון מטעם העותרות. בעיקרי הטיעון הודגש כי המימון להליך ברית המילה, כמו גם הליך הגיור כולו, אינו מוסדר בחוק או בתקנות, אלא נעשה מכוח החלטה מינהלית. לפיכך, לשיטת העותרות, אין כל בסיס חוקי למימון

ההליך למתגיירים אורתודוכסיים דווקא, באופן הסותר את חובת השוויון בהקצאת משאבי המדינה. העותרות טענו עוד, כי המשיבים אינם רשאים להפלות על בסיס השקפה דתית, וכי העקרונות של שוויון, חופש דת ופלורליזם מחייבים את מימון ברית המילה של המתגיירים כולם. העותרות הדגישו, כי מסקנה זו מתחייבת גם מכוח תכליתו של מימון ההליך של ברית המילה – שילוב דתי, רוחני ותרבותי של גרים בעם היהודי – היפה לכלל סוגי הגיורים. העותרות הדגישו, כי מצבים של פיצול סטטוס הם חלק בלתי נפרד ממצואות החיים במדינת ישראל, לרבות בעניינם של עולים שקיבלו מעמד מכוח חוק השבות אך אינם מוכרים כיהודים לצורך רישום נישואין. מכל מקום, כך נטען, אין בזאת כדי להצדיק נקיטת יחס לא שוויוני כלפי גיורים שאינם אורתודוכסיים. העותרות הוסיפו וטענו, כי לשיטתן אין מקום להשוואה בין מי שבחר בגיור אורתודוכסי פרטי בזרם החרדי לבין מי שבחר בגיור קונסרבטיבי או רפורמי, בהתחשב בכך שבפני הראשון פתוחה האפשרות של הליך גיור אורתודוכסי במסגרת הממשלתית, בעוד שלאחרונים לא עומדת אפשרות כזו. העותרות הדגישו עוד, כי בניגוד לנטען על-ידי המשיבים, ככלל הן מקבלות להליך הגיור שלהן מי שזכאים לאזרחות או למעמד קבע בישראל. העותרות הוסיפו, כי הן נכונות לפיקוח ממלכתי על הליכי הגיור המתקיימים בבתי הדין לגיור שהן מפעילות.

10. למחרת היום הוגשו עיקרי טיעון גם מטעם המשיבים. בעיקרי הטעון שבו המשיבים על טענותיהם כפי שהוצגו בכתב התשובה, והוסיפו כי דין העתירה להידחות גם בשל כך שלא הוגשה על-ידי עותר פרטני. המשיבים הדגישו, כי מימון הבריתות רק דרך מערך הגיור הממלכתי תומך במדיניות הממשלה ובאינטרס הציבורי. המשיבים הדגישו, כי לשיטתם המדינה אינה מחויבת לממן מתקציבה הליך ברית מילה המתקיים כחלק מהליך גיור המבוצע בידי בית דין פרטי, בין שהוא משתייך לזרם האורתודוכסי (לרבות בתי דין של העדה החרדית) או לזרם אחר. עוד ציינו המשיבים בעיקרי הטעון, כי בפני בית משפט זה תלויות מספר עתירות שנסבות על הכרה בגיורים שנערכו מחוץ למערך הגיור הממלכתי, ושהכרעה בהן עשויה להשפיע גם על העתירה דנן.

11. ביום 29.1.2014 התקיים דיון בהתנגדות לצו על-תנאי (הפעם בפני הרכב שכלל את הנשיא א' גרוניס והשופטים נ' הנדל ו-פוגלמן). בתום הדיון הוחלט לעכב את הטיפול בעתירה עד להכרעה באותן עתירות תלויות ועומדות. בלשון ההחלטה:

”בעתירה שבפנינו, שניתן בה צו על תנאי, מבוקש כי נורה למשיבים לממן עריכת ברית מילה למתגיירים בגיור שאינם אורתודוכסי. בפני בית משפט זה תלויות עתירות בהן עלתה השאלה האם על המדינה להכיר בגיורים

שאינם אורתודוכסיים ... ברור, כי הסוגיה של ברית מילה כחלק מגיור שאינו אורתודוכסי קשורה קשר בל יינתק בסוגיית הגיור עצמו. על כן, דעתנו היא שלעת הזו אין מקום לדון בעתירה דנא אלא יש להמתין להתפתחויות בהליכים העוסקים בסוגיית הגיור".

12. בשנים שחלפו ניתנו בינתיים פסקי דין בהליכים שנסבו על הכרה בגיורים שנעשו מחוץ למערך הגיור הממלכתי לצורכי חוק השבות. ביום 31.3.2016 ניתן פסק הדין בבג"ץ 7625/06 רגצ'ובה נ' שר הפנים (להלן: עניין רגצ'ובה) שקבע כי יש להכיר במי שעבר הליך גיור בקהילה אורתודוכסית בישראל, שלא במסגרת מערך הגיור הממלכתי, כיהודי לצורך חוק השבות. ביום 1.3.2021 ניתן גם פסק הדין בבג"ץ 11013/05 דהן נ' שר הפנים (להלן: עניין דהן) ובו נקבע כי יש להכיר אף במי שבמהלך שהותו בישראל כדין עבר גיור בקהילה רפורמית או קונסרבטיבית כיהודי לצורך חוק השבות.

13. בעקבות זאת, ביום 17.3.2021 הגישו העותרות בקשה למתן פסק דין, ובה נטען כי בשלה העת להכריע בעתירה.

14. מנגד, ביום 19.4.2021 הוגשה עמדת המשיבים לפיה יש לדחות או למחוק את העתירה. המשיבים הטעימו גם בשלב זה כי העתירה הוגשה ללא עותר פרטני, ועל כן יש לראות בה עתירה תיאורטית. המשיבים ציינו כי ביכולתם של עותרים פרטניים, ככל שקיימים כאלה, לפנות לרשות המינהלית הרלוונטית ולמצות הליכים, וכי אם לא יקבלו את הסעד המבוקש יוכלו להגיש עתירה חדשה המבוססת על תשתית עובדתית עדכנית.

15. ביום 25.8.2021 ניתנה החלטה לפיה העתירה תיקבע לדיון בפני הרכב, והמשיבים יגישו תצהיר תשובה משלים, שבו יתייחסו להשלכות הפסיקה בעניין דהן על ההליך דנן.

16. תצהיר תשובה משלים כאמור הוגש ביום 19.1.2022. טענתם המרכזית של המשיבים בתצהיר המשלים היא כי העובדה שהמדינה מתקצבת פעילות מסוימת במסגרת ממלכתית, אינה מקנה זכות לקבל מימון עבור פעילות דומה במסגרת פרטית. לשיטת המשיבים, דבר זה נכון ביחס לכל שלבי הליך הגיור, לרבות הטבילה במקווה, שעלותה ממומנת אף היא ביחס לגיורים במערך הגיור הממלכתי בלבד. המשיבים שבו וטענו כי נוהל זה אינו מהווה הפליה אסורה אלא הבחנה מותרת ורלוונטית "בין הממלכתי לבין הפרטי" (להבדיל מאשר "בין האורתודוכסי לבין הקונסרבטיבי והרפורמי"). במישור המעשי, המשיבים ציינו בשלב זה, כי ככלל המדינה מממנת את הליך הגיור הממלכתי

כולו, על שלביו ומרכיביו השונים, וכי הטיפול בנושא של ברית מילה (לאו דווקא ביחס למתגיירים) נעשה על-ידי מחלקת בריתות ברבנות הראשית. צוין כי עלותה של ברית מילה עומדת על כ-3,000 שקלים, וכי הנתונים ביחס לבריתות המילה שמומנו בשנים האחרונות הם כדלקמן: בשנת 2019 – 152 בריתות, בשנת 2020 – 148 בריתות, ובשנת 2021 – 117 בריתות. עוד צוין כי התקציב שהועבר לצורך כך לבתי החולים בין חודש נובמבר 2019 לחודש נובמבר 2020 עמד על כ-465,000 שקלים. המשיבים הוסיפו וטענו, כי אין בקביעות פסקי הדין בעניין רג'צ'ובה ובעניין דהן כדי לתמוך בעמדת העותרות, שכן הדיון בהם היה תחום לעניין פרשנות חוק השבות בלבד. המשיבים הטעו, כי אמנם בעקבות פסקי הדין הללו יש להקנות מעמד למי שהתגיירו באופן פרטי בגיור קונסרבטיבי או רפורמי, אך אין משמעות הדבר כי על המדינה לממן ולתקצב את הליכי הגיור הללו.

17. ביום 6.2.2022 הוגשו עיקרי טיעון מטעם העותרות. העותרות ציינו כי ישנם כ-25 גברים בשנה המבצעים ברית מילה כחלק מהליך הגיור שהן עורכות. העותרות הדגישו, כי יש לדחות את טענת המשיבים לפיה מדובר בהבחנה מוצדקת בין קבוצת המתגיירים בגיור ממלכתי לבין קבוצת המתגיירים בגיור פרטי, וטענו כי במישור המעשי קבוצת השוויון הרלוונטית היא כלל המתגיירים במדינת ישראל (ולמעשה, כלל המתגיירים שגורם מוכר לצורך חוק השבות). העותרות ציינו גם עתה, כי אדם המעוניין בגיור אורתודוכסי יכול לבחור לערוך גיור במסגרת ממלכתית, ואילו אדם המעוניין בגיור קונסרבטיבי או רפורמי יכול לעשות כן רק במסגרת פרטית. לנוכח ההפליה התקציבית, כך נטען, המדינה מעמידה את המתגייר בפני בחירה בלתי אפשרית: בין גיור התואם את השקפת עולמו ואת חופש הדת שלו לבין גיור התואם את יכולתו הכלכלית. העותרות שבו והדגישו כי הן "מפעילות מדיניות גיור שקולה ואחראית" במובן זה שאינן מגיירות מי שאין לו מעמד של אזרח או תושב ישראל, למעט במקרים חריגים ביותר, שקיימים גם במערך הגיור הממלכתי.

18. ביום 7.2.2022 הודיעו המשיבים כי הם מבקשים לראות בתצהיר התשובה המשלים שהגישו – עיקרי טיעון מטעמם.

19. ביום 9.2.2022 התקיים עוד דיון בהתנגדות לצו על-תנאי בפני ההרכב הנוכחי (חברי ממלא מקום הנשיא פוגלמן, אנוכי והשופט ע' גרוסקופף). בדיון זה המשיבים חזרו על עמדתם כי אין מדובר בהפליה לרעה על בסיס של השקפה דתית, אלא בהבחנה שעניינה הענקת מימון רק לגיור שנעשה במסגרת הממלכתית. לעומת זאת, העותרות גרסו כי יש לדחות עמדה זו. העותרות הצביעו על כך, שהגיור הממלכתי מאפשר גיור

אורתודוכסי בלבד, וכן שבו והטעימו כי הגיור הרפורמי והקונסרבטיבי מגשים אותה תכלית של השתלבות דתית, רוחנית ותרבותית בעם היהודי ובחברה הישראלית, בדומה לגיור האורתודוכסי. בתום הדיון ניתנה החלטה על הגשת טיעון משלים מטעם העותרות, שבו:

"יבהירו את הבסיס המשפטי שלפיו המדינה מחויבת לטענתם לממן היבטים של הליך הגיור, כאשר אינם נעשים במסגרת הליך הגיור הממלכתי, אף כאשר מימון כזה לא ניתן לגורמים פרטיים אחרים. בכלל זאת יבהירו כיצד משליכה עמדתם בעניין זה, על החובה לממן חלופות פרטיות למתן שירותים המסופקים על ידי המדינה או רשויותיה".

20. ביום 6.4.2022 הוגש הטיעון המשלים מטעם העותרות, שבו הובהר כי לשיטתן, החובה לממן גם את ברית המילה של המתגיירים בהליכי גיור מטעמן נשענת על אדנים חוקתיים ומינהליים. במישור החוקתי, נטען כי הסירוב לממן גיורים שאינם אורתודוכסיים מנוגד לעקרונות היסוד של שוויון, חופש דת ופלורליזם, באופן שאינו עומד בתנאי פסקת ההגבלה הקבועים בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. במישור המינהלי, נטען כי סירוב זה הוא בלתי סביר ואף נגוע בחוסר תום לב. באופן יותר קונקרטי, נטען כי הימנעות המדינה מהקמת מערך גיור ממלכתי המתאים לתנועות הרפורמית והקונסרבטיבית יוצרת השתק מלטעון נגד מימון ברית המילה למי שמתגייר בבתי הדין של אותם זרמים. העותרות הוסיפו, בהמשך להערות בית המשפט בדיון, כי החשיבות הנודעת לאספקתם של שירותי דת, שאינם ניתנים במסגרות הציבוריות המעניקות שירותי דת אורתודוכסיים בלבד, הוכרה למעשה כבר במספר תחומים, כדוגמת מימון משכורות של רבנים רפורמיים וקונסרבטיביים בחלק מהרשויות המקומיות, מתן שירותי טבילה במקווה למתגיירים בגיור הרפורמי והקונסרבטיבי, מימון שירותי דת לעדה הקראית ומימון קבורה אזרחית.

21. ביום 27.7.2022 הגישו המשיבים תשובה לטיעון המשלים. בהתייחס לטענות העותרות, שבו המשיבים על עמדתם שלפיה מימון ברית המילה אינו בגדר "שירותי דת" ולכן אין להקיש מהדוגמאות שציינו העותרות ביחס למימון שירותי דת מחוץ למערך הממלכתי על ענייננו, וכן הוסיפו טענות פרטניות ביחס לדוגמאות שהובאו. המשיבים הוסיפו כי לעמדתם ההבחנה בין מימון ברית המילה במסלול הממלכתי למסלול הפרטי היא רלוונטית, עניינית וסבירה, ולאמיתו של דבר, הבחנה זו עומדת ביסוד הקמת מערך הגיור הממלכתי כולו (ואינה מצומצמת רק למימון של הליך ברית המילה, שהוא רכיב

אחד בלבד של תהליך הגיור). בסיכומו של דבר, המשיבים טענו כי אין לגוף מסוים זכות משפטית לקבל תמיכה ממשלתית לצורך פעילות פרטית שאותה הוא מבצע.

22. ביום 15.1.2023 הוגשו עיקרי טיעון נוספים מטעם העותרות, במסגרתם שבו על עמדתן המתוארת. העותרות הדגישו, כי במישור הסעד, הן אינן מבקשות שיועבר להן תקציב לצורך עריכת הבריתות, וכל מבוקשן הוא שהמתגיירים בבתי הדין שלהן ייכללו גם הם בהסדר שבמסגרתו בית החולים שבו מבוצעות הבריתות מקבל תקצוב ציבורי עבור ביצוע ההליך הרפואי.

23. ביום 18.1.2023 התקיים דיון המשך בהתנגדות לצו על-תנאי. במסגרת הדיון הועלתה הצעה לפתרון מעשי במתכונת של מתן תמיכה ייחודית להליך של ברית מילה מטעמו של משרד ממשלתי אחר (להבדיל מהמשרד לשירותי דת או מהרבנות הראשית), כדוגמת משרד הבריאות. בתום הדיון ניתנה ההחלטה הבאה:

“נשמעו טענות הצדדים. המשיבים יביעו את עמדתם באשר למתווה אפשרי לפתרון מעשי כפי שהועלה בסיום הדיון”.

24. ביום 27.6.2023 הוגשה הודעה מטעם המשיבים שבה צוין כי לאחר שהנושא נבחן הוחלט ש"אין מקום בנסיבות העניין לייצר מסלול נוסף מקביל, בדמות הענקת תמיכות ממשרד ממשלתי, זה או אחר, עבור מימון בריתות של מתגיירים במסגרת פרטית, שאינם מתגיירים באמצעות מערך הגיור הממלכתי". במסגרת ההודעה פורטה (לראשונה במסגרת ההליך דנן) הפרקטיקה של מימון הבריתות בבתי חולים: מערך הגיור מתאם "יום בריתות" עם בית החולים ומגיש לו התחייבויות כספיות מהרבנות הראשית. הצוות של מערך הגיור נמצא בבית החולים לאורך אותו יום ומלווה את המתגיירים. הוא נוכח בהליך ברית המילה, וכך משמש מבחינה הלכתית כבית דין. בסוף היום נערך טקס בבית החולים לכל המשתתפים, הכולל ברכה על גביע יין והענקת שם יהודי למתגיירים על-פי בחירתם. הצוות מאשר מבחינה הלכתית שהברית התקיימה לשם גיור. לנוכח המתואר, המשיבים עמדו על כך ש"מבחינת מערך הגיור, הבריתות המתבצעות בבית החולים הן חלק מהותי ובלתי נפרד מהליך הגיור, ועל כן הוא נוטל אחריות מלאה לבריתות אלו, מבחינה הלכתית, מינהלתית וממונית".

25. ביום 2.8.2023 הורינו לצדדים למסור פרטים ונתונים מספריים נוספים הנוגעים למימון ציבורי של בריתות ולמספרי המתגיירים הרלוונטיים להליך.

26. ביום 16.8.2023 הוגשה הודעת העותרות, ובה צוין כי בין השנים 2019-2022 עמד מספר המתגיירים שנזקקו לעבור ברית מילה כחלק מהליך הגיור בבתי הדין של העותרות על 55 מתגיירים, לפי הפירוט הבא: במסגרת בית הדין של התנועה הרפורמית: בשנת 2019 – 11 מתגיירים, בשנת 2020 – 9 מתגיירים, בשנת 2021 – 12 מתגיירים, ובשנת 2022 – 10 מתגיירים. במסגרת בית הדין של התנועה הקונסרבטיבית: בשנת 2019 – 3 מתגיירים, בשנת 2020 – 4 מתגיירים, בשנת 2021 – 3 מתגיירים ובשנת 2022 – 3 מתגיירים.

27. ביום 5.9.2023, לאחר ארכה שניתנה לצורך כך, הוגשה הודעה נוספת מטעם המשיבים. ההודעה כללה טבלה שממנה עולה כי משנת 2018 ועד לחודש אפריל 2023 בוצעו 707 בריתות במסגרת מערך הגיור הממלכתי, וכן 16 בריתות לעולים חדשים יהודים שלא נימולו עד כה. המשיבים ציינו כי מסלול גיור נוסף שבו נערכות בריתות הוא מסלול הגיור הממלכתי בצה"ל, שבמסגרתו נערכו בין שנת 2018 לחודש ספטמבר 2023 כ-144 בריתות.

28. בשלב זה, בסופה של דרך ארוכה שהתמשכה לאורך כארבע עשרה שנים מאז הוגשה העתירה לראשונה, נדרשת הכרעתנו. לכך נפנה כעת.

דיון והכרעה

29. הדיון בעתירה נמצא בצומת המפגיש בין הזכות לשוויון לבין הזכות לחופש דת ומצפון, שתיהן נגזרות של הזכות לכבוד. צומת חשוב זה זכה להגנה ברורה עוד מקדמת דנא בפסק הדין התקדימי בבג"ץ 262/62 פרץ נ' כפר שמריהו, פ"ד טו 2101 (1962) שבו נאסרה הפלייתם של מי שביקשו לשכור אולם ציבורי לצורך ניהולה של תפילת חג בנוסח רפורמי. בהמשך, השילוב של ההגנה על חופש הדת עם ההגנה על הזכות לשוויון זכה להכרה גם בפסקי דין רבים נוספים, ובהם כאלה שנסבו על חלוקת תמיכות על-ידי המדינה. כך למשל, בבג"ץ 1438/98 התנועה המסורתית נ' השר לענייני דתות, פ"ד נג(5) 337 (1999) נקבע כי "אין ספק כי השוני בתפיסה דתית, שהתנועה המסורתית מודה בו במפורש, אינו שיקול ענייני, אלא הוא שיקול זר ופסול לצורך מתן תמיכות על-ידי משרד הדתות. אכן, משרד הדתות נוהג לתת תמיכות למוסדות רבים שיש להם תפיסות שונות לגבי היהדות. כך הוא צריך לנהוג" (שם, בעמ' 374). באופן יותר ספציפי, בבג"ץ 11585/05 התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' המשרד לקליטת עליה (19.5.2009) (להלן: בג"ץ 11585/05) נפסק כי החלת מבחני התמיכות הנוגעים להפעלתם של מכוני הכנה לקראת גיור על מכוני אורתודוקסיים בלבד נגועה בהפליה פסולה.

30. בחירת מסלול הגיור על-ידי מי שנכנס לתהליך, על-פי אמונתו והשקפת עולמו של האדם הנוגע בדבר, היא תולדה מובהקת של הזכות לחופש דת, וממילא, כפי שנקבע בשורה של פסקי דין, אין להפלות אדם על רקע בחירה זו. עוד בבג"ץ 2597/99 וודריגז-טושביים נ' שר הפנים, פ"ד נט(6) 721 (2005) נפסלה ההבחנה בין סוגים שונים של גיורים המתקיימים מחוץ לישראל לצורך חוק השבות. בשלב מאוחר יותר הכיר בית משפט זה בגיורים פרטיים שנערכים בישראל מחוץ למערך הגיור הממלכתי לצורך זה. תחילה, בעניין רגצ'ובה הוכרו גיורים פרטיים שנערכים בבתי דין אורתודוקסיים מחוץ למערך הגיור הממלכתי לצרכיו של חוק השבות. בהמשך, בעניין דהן הוכרו לצורך זה גם גיורים פרטיים שנערכים על-ידי התנועה הרפורמית והתנועה הקונסרבטיבית. בין לבין, במהלך השנים הוחל עקרון השוויון על פעולות נוספות הכרוכות בהליכי גיור המתקיימים בבתי הדין שלהן. ב-בג"ץ 11585/15 שנזכר לעיל נקבע כי מבחני התמיכה, במסגרתם נתמכים על-ידי המדינה מכוני הגיור הפרטיים האורתודוקסיים בלבד, אינם תואמים את עקרון השוויון ואינם עולים בקנה אחד עם עקרון חופש הדת והפלורליזם. בנוסף, בעע"ם 5875/10 התנועה המסורתית נ' המועצה הדתית באר שבע (11.2.2016) נקבע כי יש לאפשר טבילה במקוואות הציבוריים גם כאשר זו נעשית כחלק מהליכי גיור רפורמיים או קונסרבטיביים.

31. המקרה שבפנינו הוא חוליה נוספת בפסיקה רבת-שנים זו. העקרונות של שוויון וחופש דת ומצפון יפים אף לסוגיה של מימון פרוצדורה של ברית מילה הנדרשת לצורך הליך גיור. זאת, מאחר שאף כאן מדובר למעשה בחלוקה של כספי תמיכות, הכפופה לעקרונות הכלליים של שוויון וחופש דת. כפי שעלה במהלך בירור העתירה, מימון ברית המילה במסגרת מערך הגיור הממלכתי אינו נעשה מכוח חקיקה ראשית או משנית. ממילא, כאשר בפנינו פעילות של רשויות המדינה שאינה נעשית מכוח חקיקה, נקודת המוצא לדיון היא חובת השוויון בהקצאת משאבי הציבור (ראו למשל: בג"ץ 720/82 אליצור אגוד ספורטיבי דתי סניף נהריה נ' עיריית נהריה, פ"ד לז(3) 17, 20-21 (1983); בג"ץ 1113/99 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' השר לענייני דתות, פ"ד נד(2) 164, 170-172 (2000); עע"ם 343/09 הבית הפתוח בירושלים לגאווה וטובלנות נ' עיריית ירושלים, פסקאות 34-35 לפסק דינו של השופט י' עמית (14.9.2010)).

32. אכן, מלכתחילה לא מוטלת על המדינה חובה לממן הליך של ברית מילה לצורך השלמתו של הליך הגיור. אולם, כאשר היא בוחרת לממן אותו, הרי שעליה לעשות כן על בסיס של שוויון ומתוך כבוד לחופש הדת של מי שניצב בפני הבחירה בין מסלולי

גיור שונים. כעת, משפסיקתו של בית משפט זה הכירה בכך שגיורים הנעשים במסגרת קהילה יהודית מוכרת הם שווי מעמד לענייניו של חוק השבות – הרי שיש לראות בהם חלק מקבוצת שוויון לצורך מימון ההליך של ברית מילה שהוא חלק בלתי נפרד של הליך הגיור.

33. המשיבים טענו כי למעשה ההבחנה אינה בין גיור אורתודוכסי לבין גיורים רפורמיים וקונסרבטיביים, אלא בין גיור ממלכתי לבין גיור פרטי. אולם, טענה זו אינה מספקת כאשר יש זיהוי חד-חד ערכי בין גיור ממלכתי לגיור אורתודוכסי. מערך הגיור הממלכתי מאפשר גיור במתכונת אורתודוכסית בלבד, וכך כל החפץ בגיור במסגרת אחד מן הזרמים המוכרים האחרים ביהדות בת זמננו נדרש לפנות להליך גיור פרטי, שאינו זוכה למימון של ההליך הרפואי הכרוך בברית המילה. לבחירה בהתאם לצו מצפוננו ואמונתו של החפץ להתגייר יש אפוא השלכה כלכלית ברורה. אכן, לטענת המדינה גם מי שמתגייר בגיור אורתודוכסי פרטי על-ידי בית דין של העדה החרדית, אינו זוכה למימון ברית המילה. אין בכך כדי לגרוע מן העובדה שהמצב הקיים מהווה הפליה פוגענית במיוחד כלפי מי שהשקפת עולמו אינה אורתודוכסית. מכל מקום, אינני נדרשת לשאלה שאינה בפנינו, והיא השלכותיה של פסיקתנו על מימון ברית המילה בגיורים פרטיים אורתודוכסיים מחוץ למערך הגיור הממלכתי.

34. אכן, מקובלת עלי נקודת המוצא של המשיבים, כי לא כל חלופה פרטית למנגנון ממשלתי או ציבורי זכאית לקבל מימון מדינתי. כך למשל, מי שבוחר לקבל את שירותיו של רופא פרטי שלא במסגרת קופת חולים לא יזכה לכיסוי של חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 במסגרת זו. אולם, במה דברים אמורים? באותם מצבים שבהם הבחירה נעשית מטעמי נוחות והעדפה. לא כן כאשר המסלול הממלכתי אינו מעניק כלל את השירות או המסלול הרלוונטי לגיור בנסיבות שבהן הדברים נטועים בהשקפת עולם ובהיבטים של חופש דת ומצפון. בסוגיה הנדונה, החלופה של גיור פרטי נועדה "לחפות" על היעדר האפשרות להתגייר גיור שאינו אורתודוכסי במסלול של מערך הגיור הממלכתי, וכפי שפורט, היא קיבלה הכרה בפסיקה בהיבטים שונים. גם במובן זה, אין לראות בבחירה באותה חלופה ככזו שנעשית מטעמי נוחות בלבד. על כך יש להוסיף, כי הליך הגיור הוא בעל משמעות לא רק במישור הדתי, אלא גם בהיבטים הנוגעים לרכישת מעמד בישראל מכוחו של חוק השבות. על כן, סבסוד החלופה במסלול הפרטי הוא בעל חשיבות לא רק מן ההיבט של חופש דת ומצפון, אלא גם במישור האפשרות לקבל מעמד אזרחי.

35. אוסיף עוד כי מנקודת מבטי חובת השוויון חלה אף ביתר שאת, מקום בו היא קשורה למימון פעולה אינטימית הנעשית בגופו של אדם, על כל ההיבטים הרגשיים הכרוכים בכך. ההפליה בהיבטים הקשורים לעיצוב דמות הגוף קשורה לזהות כמובנה העמוק ביותר, וממילא גם לכבוד האדם במשמעותו הגולמית ביותר (ראו והשוו: בג"ץ 205/94 נוף נ' מדינת ישראל – משרד הביטחון, פ"ד נ(5) 449 (1997), שבו הוכרה הבחירה בגידול זקן כחלק מכבוד האדם, בלא קשר לאמונתו הדתית של האדם הנוגע בדבר).

36. אכן, כאשר בית משפט זה דן בעתירות שעניינן שוויון, שומה עליו לשוות נגד עיניו את המשמעות התקציבית של הרחבת זכאויות. כידוע, הסעדים שניתן לתת בהקשר זה הם מגוונים, וכוללים לא רק את החלופה של סעד "חיובי" (של הרחבת זכאות), אלא גם את החלופה של סעד "שלילי" (של צמצום זכאויות באופן שמבטיח שוויון) (ראו: בג"ץ 637/89 "חוקה למדינת ישראל" נ' שר האוצר, פ"ד מו(1) 191, 203-206 (1991)). אולם, יש לתת את הדעת לכך שבענייננו מעולם לא הועלתה טענה של מחסור במשאבים. למעשה, בהתבסס על הנתונים שהציגו העותרות (כמתואר בפסקה 26 לעיל), מדובר על הוצאה המוערכת בכ-50,000 שקלים לשנה. על כן, דומה שאין מקום לחשוש ממתן סעד חיובי במקרה שבפנינו.

37. זה המקום לשוב ולהדגיש, כי העותרות לא ביקשו שיועבר להן תקציב לצורך כך, אלא רק שהגברים העוברים הליכי גיור בבתי הדין שלהן ונדרשים לבצע את ברית מילה ייכללו במסגרת ההסדר של מימון ציבורי, במקום שאלו יישאו בעצמם בעלויות הכרוכות בכך.

38. איני מקבלת את ההנחה שהוצגה, לפיה מוצדק שלא לתמוך בגיורים שנערכים על-ידי העותרות על דרך של מימון ברית המילה, על מנת למנוע מצבים של פיצול סטטוס, קרי מצבים שבהם גר יוכר כיהודי לצורך מתן מעמד אזרחי, אך לא יוכר כיהודי לצורך נישואין. ראשית, טיעון זה כבר נדחה למעשה ב-בג"ץ 11585/05 שנסב כאמור על מימון מכוני ההכנה לגיור של העותרות (בהשוואה למכונים אורתודוקסיים פרטיים). שנית, מצבים של פיצול סטטוס כבר קיימים בישראל, ואף ביתר שאת לאחר פסק הדין בעניין דהן. גורלה של העתירה דנן, אם יוחלט כך ואם אחרת, לא ישפיע על מציאות החיים המורכבת במדינת ישראל. כידוע, הגדרת "מיהו יהודי" בחוק השבות אינה נשענת על הדין הדתי. לפיכך, הנחת היסוד של החוק היא שיכול אדם לעלות לישראל כיהודי, ובה בעת הוא עשוי שלא להיות מוכר כיהודי לצורך נישואין דתיים בישראל. גיורים לא-אורתודוקסיים הוכרו לצורך חוק השבות כבר לפני שנים רבות, קודם כול ביחס לגיורים

המתקיימים בחו"ל. "פיצול הסטטוס" הוא אפוא נתון יסוד שהמשפט הישראלי נדרש להכיל ולקבל, בנקודת התפר שבין החוק האזרחי לחוק הדתי.

39. אף בטענת המשיבים לפיה קבלת העתירה תשמש "מסלול עוקף" למתן מעמד בישראל למי שאינם זכאים לו – לא מצאתי כל ממש. ההצדקה למימון הליך ברית המילה קיימת רק ביחס למי שהיה זכאי לקבל מימון מסוג זה אם היה מתגייר במסגרת מערך הגיור הממלכתי, בהתאם לכלל ד' לכללי הדיון בבקשות לגיור, התשס"ו-2006, המורה כי לא ייפתחו הליכי גיור בעניינו של אדם שאינו אזרח ישראלי או בעל רישיון לישיבת קבע בישראל, להוציא נסיבות מיוחדות שפורטו באותם כללים. מובן אפוא כי מגבלות אלו יחולו, בשניוניים המחויבים, גם ביחס למי שמתגיירים במסגרת בתי הדין של העותרות.

40. לבסוף, יש לדחות גם את הטענה בדבר היעדרם של עותרים פרטניים. בעיקרו של דבר, ניתן להבין את הקושי של אדם בוגר העומד בפני עריכת ברית מילה, שהיא פעולה אינטימית ופרטית במיוחד, להעמיד נושא זה במרכזו של הליך משפטי שבו יוצב הוא עצמו "בחזית". זאת ועוד: יש מידה לא מבוטלת של קושי בהעלאת הטענה רק בשלב מאוחר של ההליך, ולאחר שהמשיבים עצמם ביקשו להמתין עם מתן הכרעה בו במשך זמן רב. בהתחשב בנתונים המספריים שהוצגו על-ידי העותרות, אין מחלוקת כי בכל שנה ישנם מי שמתגיירים בבתי הדין של העותרות, גם אם מספרם לא רב. זהו בסיס מספיק לקבוע כי ישנם מתגיירים שהדיון בעתירה צפוי להשפיע עליהם.

41. בסיכומו של דבר, מסקנתי היא שאין מוצא מקבלת העתירה. השאלה העקרונית בעניין זה הוכרעה בעניין דהן, וזהו רק סרח עודף שלה. הדברים מקבלים משנה תוקף נוכח העובדה שהסעד הניתן נועד לתת מענה למצוקת הפרט של מי שמשלימים הליכי גיור. הגם שהעתירה נוהלה על-ידי עותרות ציבוריות, הסעד האופרטיבי נותן מענה למצוקתם של היחידים. נותר רק להצטער שהיו צריכות לעבור שנים כה רבות, על-מנת שתיוקן זה ייעשה, ושנדרש פסק דין לצורך כך. כאן יש להוסיף, כי מלכתחילה העתירה כוונה כלפי שלושה משיבים – המשרד לשירותי דת, מערך הגיור הממלכתי והרבנות הראשית לישראל – אך חובת השוויון באספקת שירותי דת חלה, בראש ובראשונה, על המשיב 1, המשרד לשירותי דת. אין מקום לכך שמתן הסעד ייעשה באמצעות מערך הגיור הממלכתי או הרבנות הראשית, תוך התערבות בשיקול דעתם ההלכתי ובפרקטיקות הנוהגות אצלם ביחס להליך הגיור. ראוי להזכיר עוד, כי במקרים דומים בעבר נמצאו פתרונות לצמצום אי-השוויון בדרכים שונות, לרבות בדרך של העברה תקציבית באמצעות משרד ממשלתי אחר (ראו והשוו: בג"ץ 8944/05 קהילת ברכת שלום נ' משרד

ראש הממשלה – רשות הארצית לשירותי דת (29.5.2012). מבלי לנקוט עמדה, אין לשלול אפשרות זו גם במקרה דנן.

42. בטרם סיום יש להעיר, כי העותרות שבו והדגישו מספר פעמים לאורך ההליך כי הסעד המבוקש על-ידן תחום אך ורק למימון הרכיב של ברית המילה בתוך הליך הגיור כולו, וממילא רק בכך עוסק פסק דיננו.

43. סוף דבר: אציע לחבריי להפוך את הצו על-תנאי למוחלט במובן זה שנקבע כי על המשיב 1 חלה חובה לממן גם הליכים של ברית מילה לצורך גיור המתקיימים בבתי הדין של העותרות ככל שמימון זה ניתן למתגיירים במסגרת מערך הגיור הממלכתי, ובכפוף לכך שהמתגיירים הם אזרחים או תושבי קבע בישראל. העותרות הדגישו לאורך כל הדרך כי מתן הסעד המבוקש אינו אמור לחייב השתתפות או מעורבות כלשהי מצד המשיבים 2-3 בטיפול בברית המילה של המתגיירים מטעמן. אציע ללכת צעד נוסף מעבר לכך ולהדגיש, כי הצו המוחלט ניתן בעניין זה כלפי המשיב 1 בלבד המופקד על שירותי הדת היהודיים. אין צריך לומר כי שיקול הדעת באשר לאופן יישומו של עיקרון זה מסור למשיב 1, וממילא פסק הדין אינו כולל כל הוראה אופרטיבית המכוונת למשיבים 2-3. בנסיבות העניין יישא המשיב 1 בהוצאות העותרות בסך של 30,000 שקלים.

ש ו פ ט ת

השופט ע' גרוסקופף:

אני מצטרף למסקנתה של חברתי, השופטת דפנה ברק-ארז, כי בנסיבות המקרה שלפנינו יש לקבל את העתירה ולהכיר בחובתו של המשרד לשירותי דת לממן הליכי ברית מילה המתקיימים בבתי הדין של העותרות כחלק מהליך גיור, וזאת ככל שמימון זה ניתן למתגיירים במסגרת מערך הגיור הממלכתי.

לזו עמדתם העקבית של המשיבים לאורך ההליך, על התפתחויותיו השונות, הוא כי המדינה אינה מחויבת לממן שירותים אותם בוחר הפרט לצרוך במסלול הפרטי, חלף מסלול השירות הציבורי אותו היא מעמידת לטובת הכלל. באופן ממוקד יותר, נטען כי אין במימון ברית המילה המתבצעת כחלק מהליך הגיור הממלכתי כדי להטיל על המדינה את החובה לממן גם ברית מילה המתבצעת על ידי גוף פרטי כחלק מהליך גיור פרטי.

טיעונם העקרוני של המשיבים, לפיו מימון שירות ציבורי בעבור הכלל אינו מקים חובה לממן גם שירות פרטי מקביל בעבור אותם פרטים המעדיפים את המסלול הפרטי על פני המסלול הציבורי – מקובל עליי. ואולם, סבורני כי טיעון עקרוני זה אינו יכול להצדיק את הסירוב לממן את השירות הפרטי במקרה דנן. הטעם לכך הוא כפול:

ראשית, המדינה מציעה אומנם לאזרחים ותושבי קבע שאינם יהודים (או שקיים ספק ביהדותם) (להלן: זכאי) מימון לברית מילה המתבצעת במסגרת מערך הגיור הממלכתי, ואולם המדובר בגיור המתבצע על פי הזרם האורתודוכסי בלבד. מכאן שזכאי המעוניין לעבור גיור על פי הזרם הרפורמי או הקונסרבטיבי – אשר הדין הישראלי מכיר גם בהם – אינו יכול לעשות כן במסגרת מערך הגיור הממלכתי. על כן, בעוד זכאי המעוניין להשתייך לזרם האורתודוכסי ניצב בפני הבחירה בין המסלול הממלכתי לבין המסלול הפרטי, עבור מי שאינו מבקש לזהות את עצמו כחלק מהזרם האורתודוכסי, אין עסקינן בבחירה שווה בין החלופה הציבורית לבין החלופה הפרטית, אלא משמעות הבחירה בין המסלולים, היא בחירה בין גיור אורתודוכסי לבין גיור רפורמי או קונסרבטיבי. לפיכך, כפי שמבחינה חברתית השופטת דפנה ברק-ארז, מנקודת המבט של חופש הדת והמצפון (ובכלל זה הבחירה של הפרט לאיזה זרם דתי להשתייך), קמה הצדקה לאפשר לזכאי מימון של ברית מילה המתבצעת כחלק מהליך גיור פרטי על פי הזרם הרפורמי או הקונסרבטיבי, שכן מערך הגיור הממלכתי, לעת הזו, אינו מציע אפשרות גיור על פי זרמים אלה (וראו גם: בג"ץ 650/88 התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' השר לענייני דתות, פ"ד מב(3) 377, 381 (1988); בג"ץ 1438/98 התנועה המסורתית נ' השר לענייני דתות, פ"ד נג(5) 337, 374 (1999)).

שנית, כפי שעלה מעמדת המשיבים, הליך ברית המילה אינו מתבצע ישירות על ידי המדינה או מי מגורמיה, אלא על ידי גורמים פרטיים (בין אם בית חולים ובין אם מוהל) עמם מתקשרת המדינה באמצעות מכרז. לאמור, עסקינן בשירות חיצוני הממומן על ידי המדינה, בדרך של מיקור חוץ, ולא כחלק אינטגרלי ממערך השירותים הציבוריים שמעניקה המדינה בעצמה (השוו והבחינו לנסיבות בבג"ץ 3872/93 מיטראל בע"מ נ' ראש הממשלה ושר הדתות, פ"ד מז(5) 485 (1993)). בהינתן שממילא המדינה אינה מספקת בעצמה את שירות ברית המילה, אלא רק מממנת אותו באמצעות מיקור חוץ, נחלשת משמעותית ההצדקה העניינית להתנות את מימון הליך ברית מילה בכך שיתבצע במסגרת המסלול הציבורי דווקא (ראו והשוו: בג"ץ 11585/05 התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' המשרד לקליטת עליה (19.5.2009)).

אשר על כן, ובהינתן הצטברותם של הטעמים שלעיל, אני מסכים עם מסקנתה של השופטת דפנה ברק-ארז לפיה דין העתירה להתקבל בנסיבות המקרה דנן.

שופט

ממלא מקום הנשיא ע' פוגלמן:

אני מצטרף בהסכמה לחוות דעתה של חברתי השופטת ד' ברק-ארז, ולהערותיו של חברי השופט ע' גרוסקופף. אף לשיטתי, בנסיבות העניין שלפנינו, קמה חובה לממן הליכי ברית מילה לצורך גיור שמתקיים בבתי דין של העותרות, ככל שמימון זה ניתן למתגיירים במסגרת מערך הגיור הממלכתי, ובכפוף לכך שהמתגיירים הם אזרחים או תושבי קבע בישראל.

אין לכחד כי מדובר בסוגיה רגישה ומורכבת, ולא בכדי נדחתה ההכרעה בהליך לתקופה ממושכת העולה על 14 שנים, בין היתר על מנת לאפשר לצדדים להגיע להסכמות מחוץ לכותלי בית המשפט. ואולם, משניסיונות אלו לא הבשילו, אין מנוס מלהכריע בעתירה שלפנינו. משאלה הם פני הדברים, ראיתי להצטרף לתוצאה המוצעת על ידי חברתי. ברי כי תוצאה זו נטועה במכלול השיקולים שפורטו בחוות הדעת של חבריי.

מ"מ הנשיא

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת ד' ברק-ארז.

ניתן היום, כ"ט בכסלו התשפ"ד (12.12.2023).

שופט

שופטת

מ"מ הנשיא